

[lærervejledning]

Tema 3: Skal grænsen flyttes mod nord?

Problemer i Sønderjylland/Nordslesvig

1920-grænsen betød, at 25.000-30.000 tysksindede - også omtalt som hjemmetyskere – blev et mindretal i Danmark. Mindretallet havde ret til at etablere tyske skoler enten privat med statsstøtte eller tyske afdelinger på de eksisterende folkeskoler. Det officielle Danmark satsede på, at med tiden ville mindretallet opgive det tyske og lade sig fuldt integrere i det danske og Danmark.

Det skete dog ikke. Det tyske mindretal organiserede sig Slesvigsk Vælgerforening og Slesvigsk Parti. Hverken vælgerforeningen eller partiet accepterede afstemningen i 1920 og vedstod offentligt, at de arbejdede for at få grænsen revideret. Partiet opnåede at blive repræsenteret i Folketinget med et mandat i 1920'erne og 1930'erne. I perioden blev der etableret omkring 80 tyske kommune- og privatskoler, og elevtallet voksede til næsten 4.000.

Sønderjylland (Nordslesvig) var overvejende et landbrugsland, som på grund af 1. Verdenskrig var udpint og nedslidt. Staten prøvede at støtte landmændene økonomisk. Men det forhindrede ikke, at kriserne i landbruget i 1920'erne og især i begyndelsen af 1930'erne ramte området hårdere – bl.a. med væsentligt flere tvangsauktioner - end i det øvrige Danmark.

Mange sønderjyder gav deres utilfredshed på møder og debatindlæg. Således skrev landmanden Cornelius Pedersen i 1927 i bladet *Bondens Selvstyre*, at "folket tog imod os som en hjemvendt datter", men det var den parlamentariske styreform, "som bragte os i ulykke". Derfor mente han, at det var bedst for Danmark, at Slesvig fik selvstyre "ikke for at komme løs fra Danmark. Men det er for at komme løs fra det parlamentariske styre".

Også blandt det tyske mindretal voksede utilfredsheden. Det danske styre fik skylden for de dårlige tider, og mange håbede på endnu en revision af grænsen. Hverken Tyskland eller mindretallets foreninger anerkendte 1920-grænsen, hvilket fremkaldte en vedvarende bekymring i Danmark.

Omkring 1930 var Tyskland på økonomisk på fode, og trods yderliggående partier på begge fløje, var der en rimelig politisk stabilitet. Også Tysklands forhold til nabolandene var i en positiv udvikling. Det betød dog ikke, at mindretallets ønske om en grænserevision blev nedtonet – tværtimod.

Nazisterne til magten

I 1933 kom nazisterne til magten i Tyskland. Hitlers åbenlyse krav om ændringer af grænserne, så alle tyskere kom hjem i riget, var sød musik for mange i det tyske mindretal. Der blev dannet adskillige nazistiske foreninger og bevægelser i Sønderjylland, og tilslutningen til dem var stor.

Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderparti (DNSAP) var oprettet et par år før Hitlers magtovertagelse. DNSAP var imod en ændring af grænsen. DNSAP var også stærkt nationalt og skandinavisk. I 1935 blev en række mindre – og ofte indbyrdes stridende - nazistiske grupperinger i Sønderjylland (Nordslesvig) slået sammen i endnu et nazistisk parti, *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei Nordschleswig (NSDAPN)*, der ønskede at hele Slesvig skulle indlemmes i Tyskland. I sine taler brugte partiets leder, dyrlægen Jens

Møller slagord som "Führer, macht uns frei" og "Heim ins Reich". Under denne parole blev han valgt til Folketinget for Slesvigsk Parti i 1939.

Jens Møller stod i spidsen for nazificeringen af mindretallets organisationer. Schleswigsche Kamradtschaft blev etableret og svarede til det tyske SA. Tilsvarende blev Deutsche Jungen- og Mädchenschaft Nordschleswig efter samme model som de tyske Hitlerjugend og Bund Deutscher Mädel.

Selv om mange fra mindretallet sluttede sig til de nazistiske bevægelser og partier, appellerede de forgæves til regeringen i Berlin om ændring af grænsen. Det skyldes formentligt, at Hitler ønskede at stå på god fod med de nordiske nabolande. I det meste af 1930'erne forholdt det nazistiske styre sig slet ikke til spørgsmålet og holdt derved den danske regering hen i uvished. Af frygt for, hvad Tyskland kunne finde på, førte den en særdeles imødekommende politik over for Tyskland. I 1939 blev NSDAP-N's leder Jens Møller kaldt til Berlin. Her fik han besked på, at mindretallet ikke måtte komme med udtalelser, som belastede Tysklands forhold til de skandinaviske lande. Samme år forsikrede Hitler i en tale i rigsdagen, at 1920-grænsen ikke skulle ændres. Det blev den heller ikke under besættelsen. Det var dog langt fra alle i mindretallet, der sluttede sig til nazismen. Således tog nordslesvigske og tysksindede socialdemokratiske partiforeninger afstand fra den stærke nazificering af mindretallet.

Mange i det tyske mindretal havde dog ikke opgivet håbet om en genforening med Tyskland. Flere fik fremstillet hagekorsflag, som blev brugt i modtagelsen af de tyske tropper, da de besatte Danmark den 9. april 1940. Til deres skuffelse udsendte besættelsesmyndighederne et forbud mod at bruge hagekorsflaget.

Under besættelsen var der et tæt samarbejde med de nazistisk indstillede i det tyske mindretal og besættelsesmagten. Således var en større del af unge mænd, der meldte sig til tysk krigstjeneste, fra det tyske mindretal.

Efter befrielsen var vreden og foragten mod det tyske mindretal stor – især i danske kredse i Sønderjylland. Mænd fra det tyske mindretal udgjorde en stor del af de ca. 3.500, der efter krigen blev interneret i Fårhuslejren og på Sønderborg Slot. Lederne af mindretallet, bl.a. Jens Møller, blev fængslet. I mere end tre år måtte han vente på, at hans sag blev behandlet. I 1948 blev han idømt 15 års fængsel. Landsretten nedsatte året efter straffen til 12 år. I anledningen af kongens fødselsdag i 1950 blev han benådet og løsladt.

Trigger – i gang med temaet

Eleverne kan se:

Mindretallene (2:04 min.) <https://youtu.be/arM5B1qbv-8>

Ny grænsestrid (2:28 min.) <https://youtu.be/SuM5ti0VUJo>

Efter arbejdet med temaet, kan læreren præsentere eleverne for dette udsagn, der kan være fremsat af en tysksindet i 1920'erne eller 1930'erne:

Der bør være en ny folkeafstemning i Nordslesvig om man vil høre til Tyskland eller Danmark. Da afstemningen blev afholdt i 1920, havde Tyskland tabt krigen og der var nød i landet. Mange stemte derfor

for Danmark, selvom de var tysksindede. Desuden var afstemningen uretfærdig og udemokratisk. Der var flere byer og kommuner i den første zone, hvor der var flertal for Tyskland.

I grupper kan eleverne med brug af deres viden argumentere for eller imod udsagnet.

Spørgsmål til kilderne

Kilde 1: Nordslesvig tilbage!

- Hvorfor mener ophavsmanden (Sievers) at 1920-grænsen ikke var retfærdig?
- Hvad kan ophavsmanden mene med "vores opgave" – og hvordan skal den gennemføres?

Kilde 2: Danmarks stjerne er i dalen

Hvad kan være grunden til, at nordslesvigernes syn på Danmark har ændret sig?

- Hvordan forestiller ophavsmanden (Peperkorn) sig, at Nordslesvig skal blive genforenet med Tyskland?
- Hvorfor mon Dybbøl nævnes i kilden?

Kilde 3: Slesvigsk Vælgerforening

- Hvad vil Slesvigsk vælgerforening arbejde for?
- Hvilke begrundelser kunne foreningen have for, at 1920-grænsen ikke var retfærdig?

Kilde 4: Forandringer i Tyskland

- Hvilke forandringer er der ifølge kilden sket med Tyskland?
- Hvad menes der i kilden med, at Tyskland og tyskerne har tigget om andres agtelse?
- Prøv at forestille dig, at du var dansk politiker i 1931. Hvad ville du tænke, når du havde læst artiklen? Er den en trussel mod Danmark, eller ...?

Kilde 5: Socialdemokratiet og nazismen

- Hvilken holdning havde de tysksindede socialdemokrater til det "nationale Tyskland"?
- Undersøg forholdet mellem socialdemokrater og nazisterne i den tids Tyskland.

Kilde 6: Aabenraa-resolutionen 12. april 1933

- Hvorfor blev resolutionen udarbejdet?
- Hvilke krav stilles til de danske myndigheder?
- Hvilke muligheder havde de danske myndigheder for at opfylde kravene?

Kilde 7: Aabenraa 9. april 1940

- Hvad viser kilden om befolkningens reaktion på den tyske besættelse?
- Kan man bruge kilden som dokumentation for, at de fleste mennesker i Aabenraa var glade for den tyske invasion? Begrund.

Kilde 8: Hvad ville Tyskland med Nordslesvig?

- Hvad mon Møller, der var leder af Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei- Nordschleswig (NSDAP-N) havde sagt?

- I mange andre lande, som tyskerne besatte, opførte de sig særdeles brutalt. Hvad kan være forklaringen på formaning til det tyske mindretal?

Kilde 9: Køb flag og flagstænger

- Hvorfor mon kilden omtaler det tyske mindretal som en folkegruppe?
- Hvorfor mente Møller mon, at det var forræderi, hvis Nordslesvig blev delt?